

Paul K. Feyerabend: Tři dialogy o vědě

Praha: Vesmír, 1999

P. K. Feyerabend (1924–1994) – rakouský teoretik, historik vědy. Ve Vídni studoval historii, matematiku a astronomii, ve Výmaru dramaturgii, v Londýně filozofii vědy. Patří společně s Lakatosem a Kuhnem k nejkontroverznějším, ale zároveň k nejvíce inspirujícím představitelům tzv. „antipozitivistické vědy“. Jeho hlavní krédo se zračí v jeho knize *Against Method (Proti metodě)*, v níž na příkladech z dějin vědeckého zkoumání ukazuje, že důraz na metody a jasně stanovené cíle výzkumu jsou přeceňovány, neboť mnoho převratných objevů se zrodilo tam, kde lidé použili svoji intuici, podřídili se náhodě, popř. tvrdošijně obhajovali, co se zdálo z dostupných znalostí a teorií neobhajitelné.

Dialog druhý

(Účastníci dialogu jsou postavy „A“ a „B“. „B“ zřejmě zastupuje samotného Feyerabenda (přinejmenším vyjadřuje jeho názory na vědu, filozofii a nebezpečí vlády odborníků). „A“ zastupuje nejčastější Feyerabendovy oponenty. Náš úryvek začíná invektivou postavy „A“, že „B“ je anarchista, protože se zastával „vědeckého anarchismu“. „B“ hosenou rukavicí přijímá a poukazuje na typ poznání, který poskytují autoři, dramatici a odtud se začíná odvíjet bohatý rozhovor o významu vědy a mýtech, které věda kolem sebe šíří.)

A: Jste anarchista?

B: Nevím, nezabýval jsem se tím.

A: Ale napsal jste knihu o anarchismu!

B: No a ?

A: Nechcete, aby vás brali vážně?

B: A co to má s tím společného?

A: Nerozumím vám.

B: Když se dává dobrá hra, pak diváci berou činy a řeči herců velmi vážně; ztotožňují se tu s jednou, tu s druhou postavou a činí tak, i když vědí, že herec hrající puritána je ve svém privátním životě prohnáný chlapík a že bomby házející anarchista je vyděšenou myší ...

A: Ale spisovatele berou vážně!

B: Ne, neberou! Když je hra zajímavá, pociťují, že se musí zabývat problémy, na něž dosud nikdy nepomysleli, bez ohledu na to, jakou dodatečnou informaci mohou dostat, když je hra u konce. A tato dodatečná informace opravdu není relevantní ...

A: A co když spisovatel stvořil chytrý podvod. . .

B: Co tím chcete říci - podvod? Napsal hru, ne? Ta hra má nějaký důsledek, ne? Nutí lidi přemýšlet, ne?

A: Nutí je k myšlení tím, že je podvádí.

B: Nebyli podvedeni, neboť nepřemýšleli o autorovi. A když se ukáže, že jeho přesvědčení je jiné než přesvědčení jeho postav, tak jej tím více budeme obdivovat, neboť byl s to překročit těsné meze svého soukromého života. Zdá se, že dáváte přednost dramatikovi, který je kazatelem. . .

A: Dávám přednost dramatikovi, kterému mohu *důvěřovat*. . .

B: Protože nechcete myslet! Chcete, aby *on* převzal odpovědnost za své myšlenky, takže je můžete přijmout bez pochybností, aniž byste je musel podrobně zkoumat. Ale ujišťuji vás, že jeho upřímnost nepomůže. Je tolik upřímných pitomců a zločinců.

A: Jste proti upřímnosti?

B: Na takové otázky nemohu odpovídat.

A: Ale mnozí mohou . . .

B: Zase proto, že nepřemýšlejí. Situace, do nichž jsme zapleteni a v nichž se očekává, že budeme upřímní, lze popsat mnoha různými způsoby. A když je popisujeme, nejsou už stejné jako

předtím. Chci-li být ‚upřímný‘, mohu říci ‚miluji Maureen‘ a říkám to proto, že chci být upřímný. Ale jen to řeknu, začnu mít pochybnosti - říci ‚miluji ji‘ je trochu moc. ‚Mám rád Maureen‘ je lepší. Ale dokonalé to není. Něco chybí - a tak dále. S těmito potížemi se nesetkávám, vyprávím-li prostě příběh mého poměru s Maureen - samozřejmě ji miluji - co jiného? Ale požadavek upřímnosti vrhá zvláštní světlo na můj příběh, stává se význačným . . .

A: Teď ale říkáte, že nejenže nevíte, co je to upřímnost, ba ani co je to láska.

B: Ale já to nevím.

A: Nemyslíte, že je to poněkud zvláštní? Lidé dost dobře vědí, zda milují své manželky, rodiče. . .

B: Jsou ochotni říci ‚miluji vás‘ při smeknutí klobouku - připouštím. Ale vědí? Malé dítě říká mamince ‚mám tě rád‘. Jeden člen sadomasochistického vztahu říká jinému během bičování ‚Miluji tě‘ - připomínám *Nočního vrátného* Liliány Cavani. Slova přicházejí bez námahy - ale znamenají totéž?

A: Když budete takto pokračovat, řeknete brzy, že nikdy nevíme, co děláme, a že náš celý život je chiméra . . .

B: A co když je? V každém případě - jakákoli solidnost, která se zdá být v tom, co říkáme, je výsledkem bezmyšlenkovitosti a divadlo je nejpřiměřenějším nástrojem komunikace, neboť se odvolává na tuto bezmyšlenkovitost a současně ji činí zjevnou. Ale vraťme se k upřímnosti - dejme tomu, že vím, co to je, a dejme tomu, že z toho plyne, že nemáme lhát. Pak je velmi často moje přání být upřímný v konfliktu s mým přáním být laskavý.

A: Kant na to měl odpověď. Být neupřímný k jedné jediné osobě činí bezprávi celému lidstvu, neboť lidskost je založena na důvěře. Nejmenší lež, řečená ve světě, narušuje tuto důvěru a činí lidstvu bezprávi.

B: Zde je jeden z důvodů, proč mám tak často pocit pohrdání filosofy . . .

A: Ale vy sám jste filosof!

B: Ne, nejsem. Jsem profesorem filosofie, to jest jsem v ch-ilní službě. Ale zpět ke Kantovi! Konstruuje karikaturu, děsnou karikaturu toho, co to znamená být lidský, a používá ji jako ospravedlnění krutosti bez jakéhokoli pocitu lítosti, ba zcela naopak s nádherným pocitem konání ‚správné věci‘. Filozofové jsou velcí umělci ve vynalézání nádherných důvodů pro kruté činy.. .

A: Zastavte, prosím, obejdu se bez vašich řečí!

B: Ne, poslouchejte. Předem mnou je umírající žena. Celé její štěstí se soustředí na jejího syna. Má velké bolesti. Ví, že umírá. Ptá se: ‚Co dělá Arthur?‘ Jenže Arthur je ve vězení. Mám jít říct a nechat ji odejít z tohoto světa v beznaději, nebo jí mám říct ‚Arthur je v pořádku‘? A teď Kant říká, že se její zoufalství nepočítá ve srovnání s prospěchem lidstva. Ale tento ‚prospěch‘ je zcela jeho výmyslem. A jedna trpící osoba v Etiopii se nebude cítit povznesená nebo méně trpící proto, že jsem byl krut~. k ženě přede mnou. A to jsou věci, které jsou důležité, nikoli bláznění filosofického Dr. Mabuse.

A: Je-li toto váš postoj - znamená to, že jste proti tomu, aby myšlenka upřímnosti byla důležitou součástí našeho chování. a tudíž naší výchovy?

B: Nuže, jestliže *toto* byla ta otázka, je moje odpověď jasná. Mělo by to být součástí naší výchovy *za předpokladu*, že se nám také řekne, že to má své meze, a když se nám dostane pokynů.

jak se v těchto mezích chovat.

A: Řekl byste totéž o pravdě a mravnosti?

B: Řekl bych totéž o všech idejích vyjadřovaných Velkými Slovy jako Pravda, Upřímnost, Spravedlnost, která poškozují naše mozky a mrzačí naše nejlepší instinkty.

A: Takže pro vás je výchova způsobem, jak chránit lidi před tím, aby byli vychováváni.

B: Přesně tak. Znáte Belu Lugosiho?

A: Ano, ovšem.

B: Hrál Drákulu.

A: Hrál ho velmi dobře.

B: Povídá se, že spal v rakvi.

A: Nezašel trochu daleko?

B: Proč?

A: Život je víc než hrát Drákulu.

B: Přesně! A život je víc, než je obsaženo v jakémkoli jednotlivém vyznání, filosofii, názoru, formě života nebo co máte, a tak byste neměl být nikdy cvičen pro spánek v rakvi nějaké určité sady idejí ve dne v noci, a autor, který své názory předkládá svým čtenářům, by neměl být nikdy tak krátkozraký, aby věřil, že není nic, co by se dalo ještě říci ...

A: Život je víc než pravda, upřímnost. . .

B: Proboha, kdy už přestanete zpívat tyto hloupé árie, které nemají vůbec žádný kognitivní obsah a které fungují jen jako zapískání na psa. Uvedou věřící do stavu agresivní připravenosti - ovšem vyřadí jejich mozky. Udejte mi jakoukoli řadu ctností. Pak existuje jiná ctnost, která může být příležitostně s touto řadou v konfliktu. Láska k bližnímu může být v rozporu se spravedlností a pravdomluvností, láska se spravedlností a znovu s pravdomluvností, upřímnost s přáním zachovat něčí život a tak dále. Navíc, nikdy neznáme všechny ctnosti, které mohou dát mému životu náplň, jen co začneme o těchto věcech uvažovat, takže každý takový věčný princip, který můžeme chtít dnes obhajovat, bude velmi pravděpodobně vyřazen zítra, ledaže by naše mozky byly vymyty tak, že bychom přestali být lidskými bytostmi a stali se pravdivostními stroji a upřímnými počítači. Je toho mnohem více v životě než pravda a upřímnost. Lidé musí být s to vidět tuto bohatost, musí se s ní naučit zacházet, musí se jim dostat výchovy, která obsahuje víc než neplodné předpisy, či vyjádřeno negativně, musí být chráněni před těmi,

kteří z nich chtějí udělat věrné kopie své vlastní mentální ubohosti.

A: Takže jste opravdu proti výchově.

B: Naopak! Pokládám výchovu - opravdovou výchovu - za nejnütnější pomoc životu. Myslím si, že ubohá stvoření, která byla poslána do tohoto světa jen proto, že se muž či žena spolu

nudili, cítili se osamělí a doufali, že stvoří-li malou hračku, že to situaci zlepší, nebo proto, že si máma zapomněla zavést nitroděložní tělísko, či proto, že máma a táta byli katolíci a neodvážili se rozkoše bez plodnosti - myslím, že tato ubohá stvoření vyžadují ochranu. Dostala život, aniž o to žádala - a přesto od prvního dne své existence jsou postrkována, zakazuje se jim dělat toto, nařizuje se jim dělat tamto a vykonává se na nich veškerý představitelný nátlak, odvozující se z potřeby lásky a sympatie. Tak vyrůstají. Stávají se ‚odpovědnými‘. A teď se nátlak zjemní. Místo důtek máme argumenty, místo rodičovských hrozeb nátlak nějakého trpaslíka, kterého jeho spolutrpaslík pokládá za ‚velkého muže‘. Místo toho, aby povečeřel, se od něho očekává, že bude hledat pravdu. Ale proč by měly děti zítřka napodobovat vůdčí idioty dneška? Proč by neměli ti, jimž jsme dali existenci, pojímat tuto existenci svým vlastním způsobem? Nemají právo vést své vlastní životy? Nemají právo těšit se po svém, i když to vyděsí předsudky jejich učitelů, otců,

matek i místní policii? Proč by se nerozhodli proti Rozumu a Pravdě?

A: Mluvíte ze spaní. . .

B: A mám na to právo. A je to právo každého a nesmí nám být odepřeno výchovou, která mrzačí, místo toho, aby nám pomáhala rozvíjet naše vlastní bytí do plnosti.

A: ‚Rozvíjet naše vlastní bytí do plnosti‘ - jste nejegoističtější člověk, kterého jsem kdy potkal.

B: Neříkám, že to chci pro sebe. Jsem příliš starý na to, abych mohl užívat svobody, o níž si myslím, že má být dána každému, a také příliš zavšivený chaotickým a špatně uspořádaným životem" Říkám však, že každý, kdo byl poslán do tohoto světa, aniž se ho ptali, může se vysmát do tváře každému, kdo jej chce informovat o jeho „povinnostech“, „závazcích“. A co ještě chcete. Nežádal jsem o své zrození. Neprosil jsem matku, aby šla s otcem do postele, abych tak mohl spatřit světlo světa. Neprosil jsem rodiče, aby se o mne starali, a učitele, aby mne učili, a nic jim nedlužím. A nedlužím nic ani „vůdcům lidstva“ a nikdo

...

ode mne nemůže očekávat, abych bral vážně hloupé hry, které si vymysleli pro mou zábavu. . .

A: Kristus nekázal, že se máme bavit. . .

B: Svým způsobem ano - rozhodně nejednal proti svým přáním.

Uvažovalo určité formě života, chtěl, aby se rozšířila, a po jistých váháních se dokonce pokusil *vnutit* lidem pozornost vůči sobě. Uvedl do pohybu historický proces, během něhož byly miliony lidí umučeny, zmrzačeny, malé děti byly upáleny, protože se nějaký inkvizitor cítil 'odpovědný' za jejich duše. . .

A: Nemůžete obviňovat Krista z inkvizice!

B: Ale mohu! Každý učitel, který chce zavést nové ideje, novou formu života, si musí uvědomit dvě věci. Za prvé, že tyto ideje mohou být zneužity, nemají-li v sobě zabudovanou nějakou ochranu. Voltairovy ideje tuto ochranu měly, Nietzscheovy nikoli. Nietzscheho zneužili nacisté, Voltaira nikoli. Za druhé musí pochopit, že 'poselství', za jistých okolností pomáhající, může být za okolností jiných smrtelné.

A: A co poselství, že máme hledat pravdu?

B: Vede nás k zapomenutí toho, že život bez tajemství je bídou, a že některé věci, například naši přátelé, mají být spíše milováni než úplně pochopeni.

A: Ale vždy budou věci, které neznáme. . .

B: Myslím na věci, které musíme nechat být, i když nám hledání pravdy slibuje určité výsledky. . .

A: To je čistý obskurantismus. . .

B: Ano. A dávám přednost být větším obskurantistou, než se to kdokoli dnes odváží.

A: Ale jakou to má výhodu?

B: Byl jste někdy zamilovaný?

A: Myslím, že ano. . .

B: Myslíte, že ano.

A: Ano, myslím, že jsem zamilovaný byl.

B: Líbilo se vám to?

A: Co se mi mělo líbit?

B: Být zamilovaný.

...

A: Ano, líbilo se mi to.

B: Pokoušel jste se zkoumat proč?

A: Ovšemže ano!

B: Jak jste postupoval?

A: Kládl jsem otázky.

B: Koho jste se ptal?

A: Ptal jsem se některých známých. A také oně dámy.

B: Jak reagovala?

A: Byla velmi trpělivá. . .

B: Ale ochladla?

A: Ano, ochladla. Řekla mi také, že nemám co mluvit o jejích záležitostech s jinými.

B: Vaše hledání pravdy bylo v konfliktu s jejím požadavkem soukromí.

A: Zjevně bylo.

B: A po vašich zkoumáních - měl jste ji rád víc nebo míň? A: *No...*

B: Všechno to skončilo.

A: Ano.

B: Zabil jste to svou zvědavostí.

A: Ale . . .

B: V každé lidské bytosti je oblast, kterou musíte respektovat. do níž se nesmíte pokoušet proniknout, ledaže by vám to bylo dovoleno. . . .

A: To vše připouštím - ale toto je velmi speciální případ.

B: Není - podívejte se na tuto knihu.

A: *Lidská morčata* - co je to zač?

B: Je to o lékařích hledajících pravdu.

A: Lékaři ale musí nacházet prostředky, jak léčit pacienty.

B: Na náklady pacientů?

A: Jak jinak by mohli zlepšovat medicínu?

B: Fyzika je založena na pokusech, ne?

A: Ano.

B: Nejlepšími výsledky jsou ty, které se získávají v laboratoři. A: Ano.

B: Ale hvězdy jsou příliš velké a příliš vzdálené na to, aby se s nimi mohly provádět laboratorní pokusy.

A: Souhlasím.

B: Takže se musely najít odlišné metody pro získávání poznatků o hvězdách. A astronomie kvetla dlouho před fyzikou bez ohledu na to, že nebyly žádné laboratorní výsledky.

A: Ale pacienti jsou k mání, spousta pacientů.

B: Ne, nejsou. Jejich těla jsou jejich vlastní a žádný lékař nemá právo se v nich hrabat pro ukojení své zvědavosti.

A: A jak má tedy léčit?

B: Tím, že navrhne způsob léčení, nespočívající na zásazích do lidského těla.

A: Ale takové lékařství je nemožné.

B: Nejenže není nemožné, nýbrž existuje. Tak zvaná empiricistická škola v medicíně shromáždila podrobné informace o změnách u pacientů, pozorovatelných bez zásahu - změnách v barvě očí, složení a barvě pokožky, svalovém napětí, konsistenci stolice, moči, slin, složení sliznice, reflexech.

A: Těžko je možno na tom založit diagnózu a terapii.

B: To jen ukazuje, jak málo toho víte o medicíně a způsobech léčení. Diagnóza na základě tepu je velmi účinná pro zjištění jemných poruch organismu, které se neprojevují při 'vědeckých' testech; testy diagnostikují obyčejné nemoci i bez nákladného vybavení, na němž spočívá moderní medicína, rentgen se stává zbytečným, a rovněž další nebezpečné diagnostické postupy.

A: Lze najít určité korelace - ale stěží můžeme říci, že by vedly k pochopení nemoci.

B: Ale pochopení není to, co se od lékaře požaduje. Má léčit . . .

A: Musí ale postupovat vědeckým způsobem.

B: Proč by měl? Fakticky lze snadno ukázat, že 'postupování vědeckým způsobem' poskytuje rostoucí uspokojení, což je často v *rozporu* s úkolem uzdravovat.

A: Jaký paradox tady zase chystáte?

B: Vůbec žádný paradox! Připouštíte, že filosofové často formulovali ideje, které obyčejní lidé pokládali za nesmyslné žvásty?

A: Připouštím to.

B: Na druhé straně jsou lidé, jejichž chování nám připadá bláznovské, kteří však hrají ve společnostech důležité funkce, lišící se od našich.

A: Co máte na mysli?

B: Proroky, šamany. Obyvatelé New Yorku by dnes pokládali pravého židovského proroka za blázna, i kdyby mluvil nejkrásnějším brooklynským dialektem.

A: A právem, neboť situace se od dob Nebukadnezara nebo Heroda změnila.

B: Ne tak rychle! Víte, že někteří lidé jsou velkou pomocí pro své příbuzné, jsou jimi milováni, inspirují je, ačkoli ostatní ve vesnici či městě by se raději bez nich obešli?

A: Neznám nikoho takového - ale mohu si takovou situaci dobře představit.

B: Staří lidé se dnes převážně pokládají za medicínský problém - posílají je do domovů důchodců nebo do nemocnic pro přestárlé . . .

A: . . . protože vyžadují péči, protože nemohou pečovat sami o sebe.

B: Ne, protože není nic, co by mohli dělat. Ve Spojených státech jsou staří lidé prostě lidským odpadem, a přirozeně se brzy tak i chovají. Jsou jiné společnosti, kde odpovědnost vzrůstá s věkem, kde to, co dnes nazýváme senilním blábolem, se pokládá za pozoruhodné, kde se mladí učí ze zkušenosti svých předků . . .

A: . . . na to máme historiky.

B: Ale co tito historici dělají? Dostávají granty, aby splétali ústní historie, tedy historie, jak jsou vyprávěny těmi, co přežili dávné minulé události. Bylo by lepší naslouchat těmto historiím přímo, bez toho, že by se mezi zdroj a toho, kdo se z něj učí, vsouval intelektuální filtr. Víte, že se v posledních dvou staletích podstatně změnil přístup lidí k dětem? Dnes jsou vůči dětem velmi sentimentální - ale před krátkou dobou neznamenal smrt dítěte nic víc než smrt domácího zvířátka. Dokonce

i Rousseau, jinak velmi citlivý člověk, píše bez emocí o tom, jak poslal pět svých dětí do sirotčince. Nepochybuji, že jste četl Foucaultovu knihu o změnách v postoji vůči mentálně nemocným, vězňům, zločincům. Před nějakou dobou byl duševně nemocný řazen mezi lidi chudé nebo mezi lidi, kteří neradi pracují, a ještě předtím byly duševní úchytky vykládány jako důsledky paktu s ďáblem; dnešní medicína nastoupila na místo..

A: Slyšel jsem všechny tyto věci, byl jen mlhavě. Ale co to má mít společného s vaším příslibem. . .

B: . . . ukázat, že se vědecká medicína může dostat do konfliktu s přáním léčit? Právě tak, jako je idea dětství, smrti, šílenství, zločinu, vězení, postoje ke starým lidem různá v různých společnostech, ba dokonce v různých částech jedné a téže společnosti, právě tak, jako se mění od generace ke generaci, mění se i idea zdraví.

A: Ano, to mohu vidět. A dodávám, že dnes musíme nahlédnout do vědy, abychom dostali vhodnou definici zdraví.

B: Zdá se, že pro vás je lékař něco jako doktor Frankenstein. Najde organismus, řekne „není dobrý“ a pokusí se jej přestavovat, dokud nebude splňovat jeho představu o zdraví.

A: Pacient těžko ví, kdy je nemocný a kdy ne - snad s výjimkou extrémních případů.

B: Může nevědět, kdy je nemocný ve smyslu některých vědců, ale určitě ví, jakému druhu života dává přednost a jaký odmítá. *A:* Vy jste optimista.

B: Dejme tomu, že jsem - znamená to, že bychom měli nechat někoho jiného rozhodovat za něj?

A: Ovšem, jestliže neví, pak za něj musí rozhodnout někdo jiný. *B:* To není jediná možnost.

A: Co máte na mysli?

B: Výchovu.

A: Ale to vychází nastejno - vycvičím osobu, aby dělala ta rozlišení, která by mohl udělat expert ze zmíněných okolností. *B:* Takže výchova pro vás znamená dělat z lidí experty.

A: Ano. Nebo aspoň jim dát určité pochopení expertních znalostí.

B: Třeba astrologie? Nebo akupunktury?

A: Ovšemže ne.

B: Proč ne?

A: Musím vám vysvětlit takové triviální záležitosti?

B: ... chtěl bych.

A: Nikdo nebere astrologii vážně.

B: Musím vám bohužel odporovat - spousta lidí ji bere vážně. *A:*

Nikdo, kdo má aspoň chabé zdání o vědě, ji nebere vážně. *B:*

Ovšemže ne - věda je nyní naše oblíbené náboženství.

A: Opravdu chcete vážně obhajovat astrologii?

B: Proč ne, jsou-li útoky nekompetentní?

A: Nejsou důležitější věci?

B: Nic není důležitějšího než chránit lidi před zastrašováním tyrany-ignoranty. Astrologie je znamenitým příkladem toho, jak se ignorantům - vědcům - ruku v ruce s hlupáky, např. filosofy vědy - podařilo všechny oklamat.

A: Nemohu věřit svým uším. Sedíte tady a mluvíte, jako by astrologie nebyla úplným nesmyslem. Nevím, proč bych měl mařit další čas nad tímto tématem.

B: Budu s vámi souhlasit, jakmile mne přesvědčíte, že je tato záležitost opravdu mařením času.

A (5 povzdech): - Dobře, když tomu musí být. Astrologie předpokládá centrální symetrický vesmír se Zemí ve středu.

Tato představa skončila s Koperníkem. Astrologové to nevzali v úvahu; jsou to vědečtí nevzdělanci, opakující své smutné pověry bez ohledu na pokrok vědy, okrádající lidi o peníze, nahrazující odpovědná rozhodování pověřivými předpověďmi a tak okrádající člověka o jeho svobodnou vůli, jeho nejcennější vlastnictví!

B: Božíčku - vy racionalisté se vskutku stáváte básníky, jakmile napadáte falešné bohy!

A: Poezie nepoezie - mám pravdu. Tak, a teď se můžeme vrátit k té záležitosti s medicínou.

B: Ještě ne.
A (*zoufale*): Další zábava!
B: Ne zábava, jen jednoduchá poznámka. Věděl jste, že námitka ohledně svobodné vůle . . .
A: . . . velmi důležitá námitka!
B: A také námitka ze strany osudu dvojčat. . .
A: . . . další skvělá námitka!
B: . . . byly obě vzneseny církevními otci, např. sv. Augustinem? A: Ne, nevěděl jsem to - ale co to má s tím společného?
B: Podstatné je, že boj proti astrologům nezačali vědci, nýbrž církev, a to z náboženských důvodů. A myslím si, že vaše doprovodné bitvy dnes, je pořád pozůstatkem středověku, jakkoli ji její zastánci prohlašují za 'vědeckou'.
A: To je docela zajímavé. . .
B: . . . a důležité, neboť to ukazuje, že vědci, bez ohledu na jejich protesty, že je tomu naopak, převzali některé důležité postoje od církve.
A: K tomu se nemohu vyjadřovat. Je to zajímavé, nikoli ale relevantní, protože to, co je důležité, jsou argumenty, nikoli vlivy.
B: Slyšel jste někdy o Keplerovi?
A (*vypadá uraženě*): Ovšemže ano.
B: Víte, že psal horoskopy?
A: Protože si musel vydělávat na živobytí!
B: Že také napsal eseje obhajující astrologii?
A: Těžko mohly být seriózní.
B: Proč ne?
A: Jeden z předních koperníkovských astronomů?
B: Ano, a nejenže obhajoval a praktikoval astrologii, nýbrž ji i revidoval a nashromáždil evidence pro svou revidovanou verzi.)
A (*vypadá nešťastně*).
B: Nemusíte mi věřit. Tady, přečtěte si Keplera samého, jeho *Tertius Intervenens* a další eseje z jeho *Sebraných spisů*, přečtěte si starou práci Norberta Herze o Keplerově astrologii. . .

A: Určitým způsobem tuto záležitost chápu - konečně fyzika té doby nebyla zrovna pokročilá. .
B: Ale to nebyl váš argument! Řekl jste, že se astrologie stala nesmyslem novou *astronomií*. A teď tady máme nového astronoma, fakticky jednoho z nejlepších nových astronomů, a ten píše obranu astrologie. A nejenže ji obhajuje, on shromažďuje evidence, vylepšuje předmět . . .
A: Možná jsem se trochu ukvapil, ale konečně chybovat je lidské . . .
I II B: To ale nebyl váš postoj na začátku vaší argumentace! Proklel jste astrology, jako by to byli zločinci a soud s nimi už byl proběhl, a to s nejméně odsuzující evidencí proti nim. A teď na .
I t jednou 'chybovat je lidské' - jak jste všichni shovívaví ke svým vlastním chybám!
A: Dobře, dobře - připouštím, že jsem se ve svých soudech ukvapil, ale konečně astrologie má tolik slabin, že odmítnutí jednoho argumentu proti ní její situaci nevylepší, byť se byl Kepler jednou rozhodl ji obhajovat. Byly to jiné doby a pověra nebyla tak jasně oddělena jako dnes, a i nejznámější vědci se někdy přidržují nesmyslných nauk. Kepler obhajoval astrologii - budiž. To ji ale nečiní lepší. Je to pořád hanebná pověra.
B: A prosím vás proč?
A: Předpokládat, že hvězdy mají vliv na naše životy. . .
B: Není pravda, že dnes svítí slunce?
A: No a?
B: A není pravda, že máte lehkou košili, a nikoli svetr? A že vaše nálada je lepší, než kdyby přšelo?
A: Zacházíte do absurdností. Nikdo nepopírá, že Slunce ovlivňuje počasí.
B: A Měsíc?
A: Určitě ne.
B: A co příliv a odliv?
A: To je něco jiného.
B: Ale Galilei, který zastával váš postoj, popíral, že příliv a odliv

mají něco společného s Měsícem - astrologie je hloupost, tudíž příliv a odliv musí mít jinou příčinu. Neměl pravdu.

A: Protože pozdější teorie, která byla dobře potvrzena, jej usvědčila z nepravdy.

B: Což znamená, že se nemůžeme spokojit s tím, že prostě řekneme: „Měsíc nemá žádný vliv na počasí“ - věc musíme zkoumat.

A: Souhlasím.

B: A totéž ohledně platnosti horoskopů.

A: To není nutné. Každý ví, že síly hvězd jsou příliš slabé na to, aby měly takový vliv.

B: Víte, co je to plasma?

A: Mrak elektronů?

B: Víte, že je Slunce obklopeno obrovským plasmatem?

A: Ano, slyšel jsem o tom.

B: Platí to i o planetách?

A: To nevím, ale zdá se to být pravděpodobné.

B: Tato mračna se pronikají a interagují . . .

A: Ach, magnetické bouře a takové věci?

B: Ano. Solární aktivita ovlivňuje příjem krátkých vln. Z druhé strany závisí solární aktivita na relativní poloze planetárních plasmat, což znamená, že závisí na relativní poloze planet, takže lze předvídat jisté podivnosti ohledně příjmu krátkých vln na základě poloh planet - existuje radioastrologie, která byla založena badateli z RCA.

A: To nemá nic společného s astrologií. Astrologie pojednává o detailech lidských životů.

B: Nikoli výlučně. Pojednává také o zvířatech, mracích, bouřích, rostlinách, o jakémkoli druhu spojení mezi nebem a zemí. Ale to nebyl váš argument - váš druhý argument. Váš druhý argument byl, že vlivy planet jsou příliš slabé na to, aby měly poznatelné efekty na Zemi. *Tento* argument je vyvrácen radioastrologií.

A: Nemyslím si, že by tato odpověď byla úplně poctivá. Samozřejmě, planety ovlivňují Slunce, ovlivňují se navzájem, a

tedy ovlivňují i jisté procesy na Zemi. Ovlivňují i lidi - konečně planety lze vidět, mluvit o nich, psát básně. Ale to nejsou ty vlivy, o nichž teď mluvím. Mluvím teď o vlivech, k nimž dochází bez přímé znalosti a které určují naše činy subliminálním způsobem. Dejme tomu, že bych se chtěl oženit. Ptám se sám sebe, proč a k čemu. Nakonec se ožením a myslím si, že jsem měl jasné důvody. Nikoli, říkají astrologové, pominul jste jednu důležitou příčinu, totiž horoskop vašeho nebo jejího narození. vaší svatby a data, kdy jste se poprvé setkali. A toto tvrzení, myslím, je hloupá pověra.

B: Co si myslíte o výzkumu rakoviny?

A: Co máte na mysli?

B: Existuje mnoho ústavů zabývajících se výzkumem rakoviny. Myslíte si, že představy, které zakládají jejich výzkum, jsou „hloupými pověrami“?

A: Ovšemže ne!

B: A proč ne?

A: Bylo dosaženo pokroku.

B: Jakého druhu pokroku?

A: Nové teoretické vhledy.

B: A co léčba rakoviny?

A: Existují operace, radiologická léčba, chemoterapie . . .

B: Jak se léčila rakovina před třiceti lety?

A: Operace, myslím chirurgické odstranění rakovinných tkání . . .

B: Byly nalezeny nové metody léčby?

A: Ano, jak už jsem řekl - radiologická léčba. . .

B: Což prostě znamená odstranění rakovinné tkáně rafinovanějším způsobem. Ale pořád odstraňujeme.

A: Ano.

B: Nějaké radikálně odlišné metody?

A: Žádné, o nichž bych věděl.

B: Metoda odstranění existovala už předtím, než začal mikro výzkum a všechny jemné moderní teorie o struktuře buňky. A: Ano.

B: Což znamená, že tyto teorie dosud nevedly k žádnému pokroku v léčbě.

A: To říkáte vy.

B: To neříkám jen já, ale mnoho odpovědných badatelů.

A: Kdo například?

B: Přečtete si zprávu Daniela Greenberga ve čtvrtém svazku (1974) *Science and Government Reports* nebo H. Oesera: *Krebsbekämpfung, Hoffnung und Realitat*. Greenberg je zvláště upřímný. Nazývá prohlášení Americké společnosti pro výzkum rakoviny, že rakovina je léčitelná a že bylo dosaženo pokroku, něčím, co 'připomíná vietnamský optimismus před potopou'. A přesto pokračujeme v podpoře výzkumu a pokládáme jej za vědecký.

A: Ovšem.

B: Teoretické předpoklady výzkumu rakoviny nejsou odsouzeny jako hloupé pověry.

A: Jistě ne.

B: A proč ne?

A: Protože zde byl úspěch.

B: Jaký druh úspěchu?

A: Nyní rozumíme mnohem lépe tomu, co se děje v jedné buňce.

B: Ale nerozumíme tomu, jak rakovina vzniká!

A: My ne, ale jsme na cestě. A co to má vše co dělat s astrologií?

B: Moc! Právě jsem vám vykládalo výzkumu, který ukazuje, jak lze postavení planet korelovat s příjmem velmi krátkých vln na Zemi.

A: A já vám odpovídal, že to nečiní astrologii ani o vlasek méně nesmyslnou.

B: Připustíte, že to ukazuje, že planety mají vliv na pozemské události?

A: Ano, ale. . .

B: Planety nejsou tak slabé, aby neovlivnily pozemské události. *A:* Ale to není ten druh vlivu, který hledáme.

B: Je to přesně ten typ nevědomých vlivů, který hledáte. A teď nazýváte výzkum rakoviny vědeckým, podporujete jeho pokračování i přes vzdálenost, která ještě zbývá. Proč nevztáhnete touž velkomyslnost i na základní předpoklad astrologie?

A: Protože v případě astrologie není jen vzdálenost mezi výsledky výzkumu . . .

B: . . . které jsou, jak jsem řekl, mnohem početnější než ty, které jsem dosud předložil . . .

A: . . . není jen vzdálenost mezi výsledky výzkumu a vyhlašovanými tezemi, jsou také námitky. . .

B: . . . jako námitka s dvojčaty.

A: Jako námitka s dvojčaty.

B: A teď naznačujete, že předmět nebo teorie ohrožená námitkami se mají zrušit nebo pokládat za nevědecké?

A: Předmět s rozhodnými námitkami.

B: Předmět s rozhodnými námitkami by se měl zrušit. To by byl konec výzkumu rakoviny.

A: Proč?

B: Více než třicet let výzkumu, a žádný rozhodující pokrok. To by byl konec klasického elektromagnetismu.

A: Proč?

B: Protože z klasického elektromagnetismu - který je fundamentální teorií - plyne, že neexistuje indukovaný magnetismus. Klasická optika implikovala, že budete-li se dívat na obrázek umístěný v ohnisku čočky, měli byste vidět nekonečně hlubokou díru, a přesto takovou věc nikdo neviděl. Nekonečno máme v kvantové teorii pole . . .

A: . . . a máme renormalizaci . . .

B: . . . nazývanou některými fyziky 'groteskním trikem'. Kamkoli se podíváte, najdete teorie zachvácené velkými potížemi a přesto se tyto teorie zachovávají, neboť vědci mají zbožnou víru, že jednoho krásného dne budou tyto potíže vyřešeny. Tak proč nazývat tuto zbožnou víru 'plausibilním vědeckým předpokladem', jde-li o kvantovou teorii pole a 'hloupou a nezodpovědnou pověrou', jde-li o astrologii? Připusťme, že výzkum je

často veden tušením, pro něž máme jen velmi málo podpory, a aplikujme tento přístup stejně na všechny předměty, a ne jen na ty, které zrovna vědci podporují z nějakých náboženských důvodů!

A: Ale...

B: Ještě jsem neskončil! Víte, vůbec nic bych nenamítal, kdyby odpůrci astrologie řekli: nemáme rádi astrologii, opovrhujeme jí, nikdy nečteme knihy o ní a rozhodně ji nebudeme podporovat. To je zcela legitimní. Nemůžete nutit lidi, aby měli rádi něco, co nenávidí, dokonce je nemůžete nutit - a *neměli* byste je nutit - aby se o celé záležitosti informovali. Ale naši vědci, naši racionální a objektivní vědci, nevyjadřují prostě své záliby a nechutě, oni jednají, jako by měli argumenty, a používají svou značnou autoritu k tomu, aby své nechuti propůjčili sílu. Ale argumenty, které opravdu používají, ukazují pouze jejich politováníhodnou nevzdělanost. . .

A: Dobře, dobře, lituji, že jsem to sem vůbec zatáhl - stěží o tom něco vím . . .

B: . . . jenže když jsme začali naši malou konverzaci, jednal jste rozhodně tak, jako byste toho věděl spoustu. A totéž platí pro všechny vědce, kteří činí vyhlášení o věcech, o nichž nemají ani potuchy.

A: Pochybuji, že by bylo mnoho takových vědců.

B: Je mi líto, že vás musím zklamat. Podívejte se na tento článek. Je to říjnové/listopadové číslo (1975) amerického časopisu *The Humanist* (podivný název pro něco, co se ukáže být superšovinistickým plátkem). Je tam řada článků kritizujících astrologii. Články jsou špatně napsané a jsou plné chyb. Jeden z autorů říká: 'Astrologii byla zasazena vážná rána, neboť je geocentrickým systémem.' To byl váš první argument. Nekompetentní, jak jsme viděli. Jiný autor píše, že astrologie vznikla z magie. Jenže moderní věda také 'vznikla z magie', chceme-li už mluvit tak obecným způsobem. Můžete říci, dobře, vždy jsou vědci, kteří překračují meze své kompetence a dělají tak ze sebe hlupáky. Podívejte se však teď na konec obecného tvrzení,

předcházejícího podrobnější argumentaci. Je zde 186 podpisů vědců. 186 podpisů! Zcela zjevně tito učené pány nebyli ani tak zainteresováni na přesvědčování argumenty, jako na manipulaci s lidmi. Neboť máte-li dobrý argument - k čemu pak tolik podpisů? To, co zde máme, není nic než vědecká encyklika: papež promluvil, věc je rozhodnuta. A teď se podívejte na ta jména! Není to jen pár vědců kdesi z pozadí - nejpřednější hvězdy vědeckého establishmentu ukazují prstem na astrologii a proklínají je. John Eccles, 'popperovský kníže', nositel Nobelovy ceny; Konrad Lorenz, etolog (a muž, kterému se velmi obdivuji), nositel Nobelovy ceny; Crick, spoluobjevitel DNA, další nobelista - a tak dále a tak dále. Máte tady ekonoma Samuelsona, Paulinga se dvěma Nobelovými cenami a s jeho sporným (byť docela rozumným) vyhlášením o účinnosti velkých dávek vitamínu C proti nachlazení a dokonce proti rakovině - každý, kdo je něco ve vědě, propůjčil své jméno k podpoře dokumentu, který je bahnem ignorance a nevzdělanosti. Několik měsíců poté, co se tento dokument objevil, pokoušel se reportér z BBC uspořádat diskusi s některými nositeli Nobelovy ceny na téma astrologie, avšak všichni nobelisti odmítli - někteří s poznámkou, že nemají potuchy o detailech astrologie; ti učené pány nevěděli, o čem to mluví. A teď takoví nevzdělanci rozhodují o tom, co se má a co nemá učit na našich školách; takoví nevzdělanci prohlašují s arogantním opovržením, že staré tradice, které nestudovali a jimž nerozumějí, musí být vymýceny bez ohledu na to, jak důležité jsou pro ty, kteří chtějí žít v souladu s nimi; takoví nevzdělanci zasahují do našich životů: při porodu, kdy jsou matky odesílány do nemocnic, takže se jejich děti okamžitě mohou seznámit s leskem technologické společnosti bez tváře, společnosti, kterou mají obdlet; v raném mládí, kdy se pečlivě vybírají nadaní jedinci a pečlivě se sestavují studijní plány, aby se do mozků dospívajících dostalo maximum vědeckého náboženství, a tak dále až po 'vědu o smrti', která se nakonec postará o unavené, obnošené a znečištěným ovzduším poškozené tělo . . .

~

A: Vědu o smrti?

B: Ano, učí se běžně na mnoha univerzitách. Takoví nevdělanci také určují, kde a jak máme používat atomovou energii, jak mají naše děti žít, co je dobrá medicína a co ne, utrácí miliony z daní na směšné projekty a shluknou se, když se navrhuje lepší kontrola těchto peněz, tito nevdělanci ..

A: Nebesa, pomozte mi - stop! Jak můžete být tak absurdní! Můžete mít pravdu s astrologií - ačkoli jsem ještě tuto záležitost neznal . . .

B: .. tak v tom pokračujme.

A: Ne, ne, ne - už žádná astrologie. Ustupuji. Nikdy jsem nic neřekl.

B: Přijímám.

A: Ale ta ostatní témata, která jste zmínil, nejsou vně kompetence vědců, jsou přímo uprostřed jejich kompetence - atomové reaktory například, nebo medicína, to je přímo ve středu kompetence fyziků, lékařů nebo biologů. Vy vyvozujete z nekompetentnosti těchto lidí vně jejich oboru nekompetentnost v jejich oboru - směšné vyvozování.

B: Dobře - potřebujeme víc příkladů.

A: Tímto způsobem se nikam nedostaneme!

B: Jestliže ‚dostáním se někam‘ míníte ukázání, že věda je králem, pak ovšem souhlasím.

A: Dobře, tak jaký je váš příklad.

B: Je to příklad z archeologie. Před nějakou dobou bylo objeveno Thomem, Hawkinsem, Marshackem, Seidenbergem a dalšími, že lidé v době kamenné měli do značné míry rozvinutou astronomii a že megalitické struktury jako Stonehenge byly astronomickými observatořemi a počítači pro předvídání důležitých astronomických událostí.

A: Jako třeba?

B: Jako třeba zatmění Měsíce. Tyto objevy učinilo několik málo lidí a byly odmítnuty badateli z tohoto oboru.

A: Nepochybně měli důvody.

B: Ano, měli důvody, ale poslouchejte jaké. Mám tady *Journal*

for the History of Astronomy a článek profesora Atkinsona. špičkového odborníka na Stonehenge a podobné stavby. Ctěte teď, co tento učený pán říká.

A (čte): ‚Obávám se, že se zde kloním k mírnému pesimismu třeba jen proto, že tak mnoho z nás bylo podobně jako já vycvičeno v humanistických oborech, a postrádáme tedy schopnost zacházet s čísly . . .‘

B: Zastavte právě tady! Atkinson je ‚pesimistický‘ co do výsledků těch, kteří uznávají existenci dobře rozvinuté astronomie doby kamenné, protože jeho výcvik je neúplný. Neví dost - a přesto se pokouší použít své nevědění k tomu, aby vrhl pochybnost na nezvyklé výzkumné prostředky. To je jeden bod, který chci zdůraznit. Druhý je ještě důležitější. Atkinsonovi chybí ‚požadovaná zběhlost v zacházení s čísly‘. Stavitelé megalitických sídlišť, která Atkinson celý život studoval, měli tu ‚zběhlost‘, kterou on ‚postrádá‘. Byli lépe informovaní než on, a on a jeho vědeckí kolegové po značnou dobu používali svou vlastní nevědomost i bílá místa, která se vytvořila v jejich myslích, k tomu, aby dali ‚mysli doby kamenné‘ špatnou známku. Mnozí antropologové, neznalí v oblastech zkoumaných ‚primitivními‘ kmeny, promítali svou vlastní neznalost na tyto kmeny a odvozovali odtud ~primitivní mentalitu‘ jakožto něco, co produkuje ‚pověry‘ místo ‚vědeckých výsledků‘. Podobně mnozí moderní lékaři, neznají medicíny *Nei Ching*, opovrhovali akupunkturou a pokoušeli se ji zakázat zákonnými prostředky. Používají zákon k tomu, aby vyloučili možné a poctivé testy. Teď pokračujte ve čtení.

A: ‚Je důležité, aby nearcheologové pochopili, jak znepokojivé jsou pro archeology důsledky Thomova díla. ..‘ Kdo je Thom?

B: Jeden z badatelů, kteří odhalili značně komplikovanou megalitickou geometrii, metrologii, astronomii včetně znalostí o nutaci dráhy Měsíce. .

A: Co je to ‚nutace‘?

B: Dráha Měsíce je nakloněna k ekliptice asi o pět stupňů. Průsečíky dráhy Měsíce a ekliptiky, takzvané uzly, se přemísť

kolem ekliptiky asi za 186 let. Během této doby se úhel mezi ekliptikou a dráhou Měsíce periodicky mění a jedna z těchto změn se nazývá nutací. Její amplituda je asi devět obloukových minut a byla známa astronomům doby kamenné. Pokračujte ve čtení.

A (ne zcela chápající toto vysvětlení): „ . . . Thomova díla, protože tyto důsledky nesouhlasí s konceptuálním modelem prehistorie Evropy, běžně přijímaným během celého tohoto století. . . ”

B: Je to řečeno velmi jasně. Atkinson je ‚znepokojen‘, protože teorie, k jejímuž pochopení není vybaven, se mu nehodí - ale počkejte, teď přichází ještě zajímavější pasáž!

A: ‚Stěží je tedy překvapující, že mnozí prehistorici buďto ignorují důsledky Thomova díla, protože mu nerozumějí, anebo mu odporují, protože je to pro ně mnohem pohodlnější . . . ’

B: Tady to máte černé na bílém: nové ideje se odmítají, ‚protože je to mnohem pohodlnější‘ - a to přímo ve středu kompetence těchto učených pánů. Lze pak poté vůbec opět důvěřovat lékařům, říkajícím, že mrzačící a oslabující operace je nejlepším způsobem, jak vyléčit nemoc? Lze pak ještě věřit atomovému vědci, který zaručuje bezpečnost navrhovaného reaktoru? Lze pak . . .

A: Myslím, že děláte z komára velblouda. Atkinson je ojedinělý případ. . .

B: Ale ukazuje nám, jak pracuje ‚vědecká mysl‘ a s jakými problémy se potýká. Vezměte vědce v nějaké oblasti výzkumu. Mají základní předpoklady, které stěží někdo z nich zpochybní, mají své způsoby, jak pohlížet na evidenci, pokládají to za jediné přirozené postupy, a výzkum sestává z *použití* základních předpokladů a metod, nikoli z jejich *zkoumání*. Je pravda, že tyto předpoklady byly jednou zavedeny k řešení problémů anebo k odstranění potíží a že se ví, jak se na ně dívat v perspektivě. Ale tato doba dávno minula. Nyní si už nejen nejsme vědomi učiněných předpokladů, nýbrž výzkum se definuje v jejich termínech, a na výzkum, který probíhá jiným způsobem, se dívají jako na nevhodný, nevědecký a nesmyslný. Říkáte, že se vědci

často sami zesměšňují, když zasahují do oblastí mimo svou vlastní kompetenci, avšak že je třeba jim naslouchat, mluví-li o věcech, které podrobně studovali. Nuže, oni nikdy nestudovali předpoklady toho druhu, které jsem právě popsal, a přesto jejich výzkum bez těchto předpokladů nemůže začít. To znamená, že *každá část vědy leží na periferii těchto předpokladů a že znalectví není nikdy argumentem.*

A: Můžete mi dát příklad předpokladů, které máte na mysli?

B: Třeba ideje o metodologii, např. idea, že musíme začínat experimentálními zkoumáním, že nesmíme připustit, aby je ovlh'nila teoretické ideje, že musíme své teorie zakládat na jejich výsledcích. Mnoho statistických postupů v sociálních vědách

je tohoto druhu. Archeologie byla po dlouhou dobu klasifikací nástrojů bez jakýchkoli předpokladů o myslích těch, kteří tyto nástroje vyrobili. ‚Kultura‘ nebyla organizací myslí pokoušejících se řešit určité problémy, byla to sbírka kamenů, rytin a tak dále. Pak je zde předpoklad, že nemožnost opakovat experimenty nemůže být důsledkem mimozemských vlivů. Michal Polanyi popsal množství chemických reakcí s dobře definovanými výsledky, tyto výsledky byly opakovány v jiných laboratořích. byly fotografovány, psaly se o nich disertace, ale jednoho krásného dne tento efekt zmizel a nikdy ho už nikdo nikdy neviděl.

Mnozí chemici to pokládají za podivnost - ale po mimozemských příčinách by se neohlédli. To by pro ně byla čistá pověra.

A: Mohou mít ke svému postoji důvody.

B: Důvody tak znamenité, jako jsou důvody proti astrologii, které jsem právě probíral - nekompetentní a směšné důvody. A pak je zde přesvědčení, že vědecký výzkum, a nikoli klinická zkušenost vedou k lepším metodám léčení. S tímto přesvědčením je těsně spjata idea, že každá nemoc má proximální příčinu, která je vysoce teoretická a kterou je nutno najít. Očekává se, že tuto příčinu nalezneme diagnóza - proto máme rentgenovou diagnózu, exploratorní chirurgii, biopsii a podobné postupy.

A: Jak jinak byste chtěl najít, co se odehrává?

B: Například zkoušením pulsu, moči, složení pokožky. . .

A: Tímto způsobem byste nikdy nenašel tu určitou poruchu, která vyvolala nemoc.

B: Kdo říká, že je nemoc vyvolána událostí, která může být lokalizována? Nemoc sama může být strukturální modifikací životního procesu, nemající žádnou lokalizovatelnou příčinu, ačkoli zahrnuje mnoho lokalizovatelných změn, a nejlepší diagnóza by mohla vycházet z toho, že si budeme všimnout celkových změn těla - jako jsou puls, svalový tonus a tak dále. . .

A: Umíme víc. Mikrobiologie...

B: Mikrobiologie se zabývá lokalizovatelnými událostmi a pomíjí právě ty procesy, o nichž mluvím.

A: Ale lidské tělo a životní procesy jsou konstituovány mikrobiologickými procesy.

B: To je hypotéza, která byla docela úspěšná v určité oblasti - ale kdo říká, že takovou bude i vně této oblasti? Kromě toho jsou molekulárně biologické výsledky ty, které se získávají cestou nejmenšího odporu. Komplexní problémy jsou prostě odstaveny.

A: Musíme objevovat!

B: Na účet pacienta?

A: Co tím chcete říct?

B: Efektivnost vaší medicíny bude zjevně záviset na adekvátnosti vašich předpokladů. Pokus posunout neadekvátní předpoklady na samu mez může vážně poškodit pacienty. Navíc je velmi pochybné, zda bychom mohli tyto meze najít tímto způsobem.

A: Pro ne?

B: Lékař udělá diagnózu, předepíše léčbu, třeba chirurgickou, uskuteční ji a dostane nějaké výsledky. Dejme tomu, že výsledkem je zmrzačené tělo, které dalších pět let kulhá a pak zemře. Kdo může říci lékaři, že neuspěl?

A: Studie s kontrolními skupinami.

B: A kde chcete sebrat tyto kontrolní skupiny, uvážíte-li, že lékaři pokládají mrzačení za svou povinnost a pacienti pokládají mrzačení za své právo? Vezměte třeba syfilis. Po dlouhou dobu se myslelo, že je to nejnebezpečnější nemoc. Před příchodem moderních antibiotik se často léčila způsobem, který těžce poškozoval organismus.

Zcela nedávno se zjistilo, že 85 procent neléčených pacientů mělo normální délku života a že více než 70 procent zemřelo bez jakýchkoli projevů této nemoci. Totéž se může objevit u jiných nemocí, jejichž léčba vážně poškozuje organismus. Mnoho mužů má rakovinové bujení v prostatě. Bujení zůstává omezeno na malý objem a neškodí. Lékaři, zvláště v Německu, doporučují pravidelné biopsie - „abychom byli na bezpečné straně“. Biopsie často přemístuje části bujení, vyvolává metastázy v jiné části těla, v důsledku čehož se začnou šířit mnohem nebezpečnější formy rakoviny. Totéž platí o mnoha odstraněných nádorech, a zvláště o tzv. Halsteadově metodě v případě rakoviny prsu. Jsou zbytečné, uvádějí do chodu nebezpečné a často nekontrolovatelné procesy. A to všechno kvůli předpokladům, které lékařská profese bere za samozřejmé, aniž by si uvědomovala nutnost bližšího zkoumání.

A: A jaké je tedy řešení?

B: Řešení je velmi jednoduché - ať lidé dělají, co chtějí.

A: Co tím míníte?

B: Je mnoho podob lékařství v tomto světě.

A: Myslete - čarodějné lékaře a podobně?

B: Věci nejsou zase tak jednoduché. Je mnoho podob lékařství, které nejsou vědcům známy, které však probíhají řádným způsobem, jsou založeny na určitém druhu filosofie a používaly se po dlouhou dobu.

A: Příklady?

B: Příklady jsou medicína Hopi, akupunktura, různé podoby bylinkářství, existující jak v Evropě, tak ve Spojených státech. Léčení vírou . . .

A: Léčení vírou? To nemůžete myslet vážně.

B: Co o tom víte?

A: Moc ne ""

B: A přesto hlasitě protestujete. Jen poslouchejte. Jsou strukturální nemoci, klasifikované západní medicínou jako potíže oběhového

systemu, a tyto nemoci se projevují přemístěním akupunkturních meridiánů. Polohu meridiánů lze stanovit elektricky - odpor pokožky je podél meridiánu nižší. Teď se zjistilo, že během procesu léčení vírou se meridiány léčitele narušily přesně stejným způsobem jako u pacienta - léčitel jako by přijal nemoc, avšak jeho tělo je dostatečně odolné, aby to překonalo, takže nakonec jsou oba, on i pacient, vyléčeni. Pak je zde homeopatie, léčba vodou, a mnohem více podob medicíny. Všechny mají jedno společné: jejich diagnostické metody nezasahují do organismu a jejich terapie není nikdy tak drastická jako terapie navrhaná západními lékaři. Lze tedy doporučit vyzkoušet je napřed.

A: Vážně navrhuje, aby lékař posílal svého pacienta k čarodějnému lékaři . . .

B: Podívejte se, milý A, vaše terminologie jen ukazuje, jak málo víte o dějinách medicíny a o existenci různých škol medicíny. Stěží znáte nějakou medicínu, málo toho víte o vědě, soudíte však, že správnou medicínou je vědecká medicína, a proklínáte ostatní. Nic o tom ostatním nevíte, ale říkáte, že je to k ničemu, plně pověř, škodlivé, a tak tomu dáváte to nejhorší možné jméno, které si můžete vymyslet: mluvíte o „čarodějných lékařích“, což - je mi líto, že to tak musím říci - odhaluje jen vaši nevědomost. Jenže situace je mnohem horší. Dosud jsem mluvil jen o tom, co se děje lidem v západních společnostech - v Anglii, v USA, ve Francii atd. Ale táž nevědomá agresivita se pokoušela reformovat celé kultury a uzpůsobit je tak, aby odpovídaly jejím představám civilizovaného života. Hned jak došlo k objevu lidí nepatřících k okruhu západní kultury a civilizace, pokládalo se za téměř morální povinnost říkat jim pravdu, což znamená vůdčí ideologii jejich podrobitelů. Napřed to bylo křesťanství, pak následovaly poklady vědy a technologie. Tito lidé, jejichž životy byly takto rozvráceny, už našli způsob nejen pouhého přežití, ale i způsob, který dával smysl jejich existenci. A tento způsob byl mnohem blahodárnější než technologické zázraky, které jim byly vnuceny a které vedly k tolika utrpením. „Rozvoj“

v západním smyslu mohl nabídnout tu či onde nějaké dobro, například v omezení infekčních nemocí - ale slepý předpoklad, že západní ideje a technologie jsou ze své podstaty dobré, a musí být tudíž vnuceny bez jakékoli obeznamenosti s místními podmínkami, byl katastrofický. To je důvod, proč mluvíám o astrologii. Nemám žádnou zvláštní zálibu v astrologii a většina toho, co je v této oblasti napsáno, mě nudí až k pláči. Ale astrologie je znamenitým příkladem způsobu, jímž vědci zacházejí s jevy mimo oblast své kompetence. Nestudují je, prostě je proklejí a našeptávají, že jejich prokletí je založeno na silných a přímých argumentech. Teď zpět k případu medicíny: pacienti na Západě si nyní musí velmi často vybrat mezi alternativními medicínskými *míněními*. Tak proč by nemohli rozšířit svůj výběr a vybírat mezi alternativními medicínskými *systemy*? Následky si vytrpí, není žádná záruka, že vědecká medicína zná správnou odpověď, je dost důvodů obávat se navrhované léčby. Kromě toho jsou alternativní medicínské systémy důležitou součástí celých tradic, jsou spjaty s náboženskými přesvědčeními a dávají smysl životu těch, kteří náležejí k této tradici. Svobodná společnost je společnost, v níž má být dáno všem tradicím rovné právo *bez ohledu na to, co si o nich myslí jiné tradice*. Respekt k mínění jiných, výběr menšího zla, příležitost udělat pokrok - všechny tyto věci mluví pro ponechání různých medicínských systémů v otevřené a svobodné soutěži s vědou. A *tím* máte odpověď na otázku, z níž jsme vyšli: kdo má určovat, co to znamená být zdravý' a. co být nemocný? Řekl jste: lékaři, vědečtí lékaři. Já bych řekl, že zdraví a nemoc mají být určovány *tradicí, k níž zdravá či nemocná osoba patří*, a uvnitř této tradice opět dílčím ideálem života, který si jednotlivec pro sebe vytvořil. Tyto dílčí formy života lze studovat vědecky, jen když jsme se je „naučili“, a učit se jim musíme tak, jako se učíme nějakému jazyku, totiž podílením se na činnostech, které ji vytvářejí. Odtud vystupuje jasně přednost starého domácího lékaře, který znal své pacienty, znal jejich idiosynkrasie a jejich přesvědčení: věděl, co potřebují, a naučil se jim to poskytovat. Ve srovnání s tím jsou moderní, vědečtí

lékaři něco jako fašističtí diktátoři, kteří vnucují své vlastní ideje nemoci a zdraví pod zástěrkou terapie, která je ve většině případů jen cvičením v marnosti. Takže vidíte, že ze všech těchto důvodů je třeba kombinovat vyučování nebo předkládání nových názorů s ochrannými prostředky. Dobrý učitel nenutí lidi pouze *přijímat* nějakou formu života, nýbrž jim poskytne i prostředky k tomu, aby ji *viděli v perspektivě*, a možná ji i dokonce odmítli. Bude se snažit *ovlivňovat a chránit*. Nebude své názory jen propagovat, nýbrž přidá i přísadu, která tyto názory učiní méně smrtonosnými, což ochrání lidi před ochromením.

A: To je ta nejabsurdnější teorie - psychologická nemožnost! Chcete uvést nové ideje. Mluvíte v nepřátelském ovzduší. Takže musíte svůj případ jak jen možno vyostřit. A vy chcete ještě posílit střelivo, které už vaši oponenti mají...

B: ... které musí ovšem být zneškodněno! Připouštím, že to, čeho se snažím dosáhnout, může být utopie. Víte - prostě nechci nahradit maniaky jednoho druhu maniaky druhu jiného - židy křesťany, dogmatiky skeptiky, vědce buddhisty. Chci skoncovat se všemi mániemi a všemi postoji v lidech, které podporují mánie a které usnadňují jejich prorokům úspěch.

A: A jaké postoje máte na mysli?

B: Setkávám se s nimi neustále na svých cestách a při svých přednáškách. Říkám lidem, že některé způsoby uspořádání společnosti jsou nemoudré a že argumenty pro taková uspořádání jsou neplatné ...

A: Chcete je prostě zmást svým vlastním způsobem.

B: Ne. Analyzuji názory, kterých se drží, používám argumenty, kterým rozumějí, a ukazuji, že tyto názory nefungují podle jejich vlastních standardů. A vždy slyším tuto otázku: 'Co máme teď dělat?'

A: Oprávněná otázka.

B: U dospělých?

A: Vy nemluvíte o studentech?

B: Na tom nezáleží. Jestliže se nějaká osoba stará osmnáct let nebo starší ptá, nachází-li se v dilematu 'Co mám dělat?', očekává,

že nějaký přednášející jí nabídne odpověď, a je vyvedena z míry, řekne-li tento přednášející 'Proč na to nepřijdete sám?', pak to ukazuje, do jaké míry mění náš vzdělávací systém lidi na ovce, a intelektuály, učitele, či co chcete, v hlídací psy.

A: Ale jednoho dne ovce vyrostou...

B: ... a stanou se psy štěkajícími na každého, kdo nepřijme to přesvědčení, které přijali oni, když ještě byli ovce - a to nazýváte výchovou?

A: Jak se lidé mají něco naučit?

B: Tím, že se sami informují.

A: Ale pak je někdo musí učit...

B: ... aniž by je měnil ve věrné kopie mánií učitele.

A: Ale je tolik dobrých a tolerantních učitelů, učitelů, kteří nevnucují ideje, jsou mírní...

B: Ti mírní jsou nejhorší.

A: No, když nechcete mírné učitele - co *tedy* chcete?

B: Víte, že kdysi byla představa, že ideje je třeba lidem vtlučet do hlavy?

A: Ano, četl jsem o tom - ale ty doby jsou dávno pryč.

B: Nyní máme jiné metody.

A: Pokoušíme se studenty zaujmout, pokoušíme se uzpůsobit vyučovací postupy jejich přirozenému vývoji, jejich zvědavosti ...

B: ... a tito moderní učitelé budou samozřejmě velmi mírní.

A: Jsou. Kritičtí a mírní.

B: A co tito učitelé učí?

A: No fyziku, biologii a co chcete.

A: A v medicíně?

A: Anatomii, fyziologii...

B: ...akupunkturu?

A: To jistě ne.

B: Astrologii?

A: Mluvíme o vědách.

B: Takže to, co vaši milí a mírní učitelé dělají, je efektivnější materií studentů. Ale náplň zůstává stejná týmž jednostranným

způsobem. A to se týká nejen vyučování věd, ale čehokoli, co se UČÍ, včetně ‚demokratických ctností‘.

A: Chcete říci, že máte také námitky proti vyučování základním občanským ctnostem?

B: Ano - pokud se vyučování děje popsáním způsobem.

A: Vy máte námitky proti vyučování humanistického postoje? B: Není-li humanismus kladen do perspektivy, nejsou-li lidé před ním chráněni, je-li vyučován.

A: Jenže jak si představujete, že budou lidé žít pospolu, jestliže nemají jisté základní závazky?

B: Jak lidé dosáhli toho, že do sebe při jízdě nevrážejí?

A: Dopravními předpisy.

B: Jako je jízda vpravo.

A: Ano.

B: Takže jsou zavázáni dodržovat tyto předpisy?

A: Ano, musí je poslouchat...

B: Mínil jsem toto: myslí si, že jízda vpravo je jediným způsobem, jak postupovat, že je to podstatně lidská činnost, zatímco jízda vlevo je neslušná, iracionální, hanebná, nespravedlivá?

A: Ovšemže ne - a vy teď chcete říci, že na ideje jako čestnost, slušnost, pravda máme pohlížet právě tímto způsobem, jako na konvence pro zabránění dopravním nehodám ve společnosti ve velkém.

B: Ne tak úplně. Nechci jen vysvětlit jejich současnou funkci, nýbrž chci, aby lidé věděli také něco o své minulé výkonnosti, chci, aby věděli o věcech, které byly dosaženy s jejich pomocí, a o věcech, které se ztratily zavedením a vnucením těchto pojmů. Je třeba znát jejich přednosti i nevýhody. Nemám žádné námitky, jestliže si jedinci nebo speciální skupiny vyberou život zcela na základě takových pojmů, když si vyberou pravdu za cíl a proklejí zbytek. Je to jejich naprosté právo. Ale odmítám měnit lokální mánie na základy pro společnost jako celek.

A: Máte námitky proti humanismu?

B: Mám námitky proti tomu, aby se z humanismu stala část

ideologie společnosti, jakou jsou Spojené státy, zahrnující lidi z mnoha různých tradic. A ještě větší námitky mám proti pokusu vnutit jej kmenům a národům žijícím odlišným způsobem. Všemi prostředky, necht' o tom lidé slyší, necht' kazatelé humanity se pokoušejí přesvědčit je, že je to jediná víra hodná pozornosti ...

A: A co jiného je tedy?

B: Strach z Boha například, nebo harmonie s přírodou, to jest se všemi živými bytostmi, a nejen s lidmi. Západní humanismus je plně ochoten týrat zvířata, aby tak mohl nalézt prostředky k léčbě lidí, naproti tomu ten, kdo respektuje celou říši přírody popírá právo lidí podrobit si jiné druhy svým rozmarům, i když to pro ně znamená velkou nevýhodu.

A: Ale nebudete-li učit lidi určitým ctnostem, jak potom mají žít pospolu, aniž by jeden zabíjel druhého?

B: Neřekl jsem, že se ctnosti nemají učit, řekl jsem, že by se ale měly učit jako dopravní předpisy. . .

A: To znamená, že chcete, aby lidé jednali, jako by byli ctnostní, aniž by ctnostní byli.

B: To je vše, co společnost potřebuje, ba co potřebuje světská vláda k tomu, aby hladce fungovala. . .

A: Například nechcete je učit respektu k lidskému životu. vy jen nechcete, aby zabíjeli jiné lidi.

B: To by mohl být příklad.

A: Chcete, aby společnost sestávala z lhářů a herců.

B: Chtějí-li lidé lhát v oblasti zákonem nepokryté, například když nejsou svědky u soudu, pak je to jejich soukromá věc. Kromě toho to, co doporučuji, nevede automaticky ke lhaní. Zakazuje-li zákon zabíjení - a to bude dopravní předpis, jak jsem řekl - pak vše, čeho je zapotřebí, je to, aby se tento zákon dodržoval *bez ohledu na to, jaké to má důvody*. Někteří lidé mohou lhát o svých motivech, jiní mohou otevřeně říkat, že by chtěli zabít každého, kdo je na dohled, ale že si nejsou jisti, jak

to provést, a jiní zase mohou vyznávat, že mají zášť vůči některým lidem, že by je chtěli zabít, jenže ještě více se bojí vězení.

A: Ale jak má tato společnost fungovat?

B: Trestáním zločinů a silnou policií, která zaručí, že se zákony dodržují.

A: Takže váš zdánlivý liberalismus se ukazuje být dosti omezenou ideou. Ve společnosti bude potlačování stejně špatné jako dříve.

B: Jsou dopravní předpisy potlačováním?

A: Ne, ale ...

B: A musí se dodržovat a někdo se musí postarat o narušovače. Vy chcete z každého člověka udělat pomatence ctností. Nechápete, že výchova, která by takového stavu dosáhla, by byla nejvíce utlačujícím existujícím nástrojem? Zahladila by všechny části lidské bytosti, které nejsou v souladu s ctností, změnila by osobu schopnou vybírat mezi dobrem a zlem za počítač, který dělá vždy správné věci. Znamenalo by to zabít skutečné lidi a nahradit je ztělesněním idejí. Žádná dnes známá výchova k tomu nevede, což je důvod, proč stále potřebujeme policii. Výchovu, na niž myslíte, by nahradila vnější omezení kontrolující chování, ponechala by však myšlení nepoškozené postupy na vymývání mozků, spoutávající každou část osoby. Snadno se vidí, který postup je svobodě nepřátelštější.

A: A jaké zákony a příkázání budou zavedeny v té vaší společnosti?

B: Není na mně, abych o tom rozhodoval, je to na lidech, kteří v této společnosti žijí. A ta doporučení se také budou měnit s historickou situací. Bude třeba dělat kompromisy a musí se najít správná rovnováha. . .

A: Podle jakého kritéria nazvete tuto rovnováhu „správnou“?

B: „Správnou“ rovnováhou to nebudu nazývat *já*, nýbrž lidé, jichž se to týká. Ti to budou nazývat „správnou“ rovnováhou na základě kritérii, která *vynaleznou*, aby se vypořádali se situací, v níž se octnou.

A: Vaše pozice je dost pohodlná. Napřed mluvíte vznešeně, ale když se vás někdo zeptá na podrobnosti, pak odpovíte, že předkládat návrhy není vaší věcí.

B: Zatímco vaším postupem - a nyní míním vás a vaše intelektuální druhy - je rozvíjet teorie, etické systémy, humanitní filosofie a vše další, čím se zabýváte, a vnucovat to druhým pod záminkou „výchovy“. Já chci, aby si lidé našli svou vlastní cestu. Děláním jen to, že odstraňuji překážky, které jim intelektuálové kladou do cesty. Chcete měnit chování, až bude souhlasit s vašimi předem danými koncepcemi. Vy musíte mít přirozeně plán, zatímco já ponechávám strukturování společnosti jejím vlastním institucím. Pod skutečnou výchovou rozumím ovšem vzdělání, které lidem říká, co *se děje*, přičemž se současně pokouší je chránit před ochromením pohádkou. Tak například je informuje, že je něco takového jako humanitarismus, ale snaží se také posílit jejich schopnost vidět meze této myšlenky.

A: Můžete uvést nějakou ideu tohoto druhu vzdělání, které máte na mysli? Jaké chce používat obranné prostředky?

B: Tyto prostředky se mění v závislosti na stavu vědění vzdělávané osoby. U svých dětí začínáte vyprávěním pohádek: mytických, náboženských, vědeckých pohádek o počátku světa a o jeho struktuře. . .

A: Takže už potřebujete jazyk a tento jazyk se má učit bez vašich „obraných prostředků“.

B: Vůbec ne! Nejlepší obranný prostředek proti ovlivnění jedním určitým jazykem je být vychován bilingvně nebo trilingvně.

A: Velmi těžké!

B: Vůbec to není těžké, jsou-li vhodné okolnosti.

A: Jenže ty jsou stěží někdy vhodné a správné. . .

B: Často jsou správné, například v určitých částech Ameriky, a přesto se převážně zdůrazňuje jeden jazyk a ostatní se zatlačují. Dítě by mělo vyrůstat nejen ve znalosti různých jazyků, ale i různých mýtů, včetně mýtu vědy.

A: Které mýty chcete vybrat?

B: Opět nebudu vybírat *já*, ale lidé z té oblasti, a ti si vyberou v souladu se svými přáními.

A: Ale potřebují nějaké pokyny pro výběr.

B: Každá skupina lidí má své vlastní moudré muže a jejich metody

výběru - tak nechte na nich, aby tyto metody rozvinuli.

A: Opět nedáváte odpověď.

B: Protože mne opět žádáte, abych vnutil nějaký způsob života jiným lidem ...

A: ... ale to přece celou dobu děláte.

B: Ne, vše co říkám, je: ať jdou lidé svou vlastní cestou. Kritizuji racionalisty, kteří je chtějí tlačit jiným směrem.

A: Dobře, pokračujte ve vašich takzvaných obranných metodách.

B: Pro dospělé, mající už nějaké přesvědčení, je humor velkou osvobozující silou.

A: Proto jsou vaše knihy a články tak plné špatných vtipů?

B: Je mi líto, že vás moje vtipy netěší, ale nepsal jsem své články pro vás. Humor je jedním z největších a nejlidštějších obranných prostředků. Sókratés to chápal velmi dobře. V *Obraně* rozvíjí své názory, ale ve chvíli, kdy začnou ohrožovat čtenáře, rozloží jejich vliv vtipem. Aristofanés předkládá vážné problémy v komické podobě - vede lidi k přemýšlení, ale chrání je, aby nepropadli jeho názorům. Woody Allen v některých posledních filmech jako *Annie Hall!* je moderním příkladem. Je-li kombinace humoru a kognitivního obsahu správná, pak to lidem nebrání - chápou poselství, berou ho vážně, rozpoznávají jeho meze. Neboť Američané Mark Twain a Will Rogers nejsou jen humoristé, jsou to moudří lidé. Příkladem, který ukazuje velmi zřetelně škody páchané příliš intelektualistickým přístupem, je Bertolt Brecht. Viděl roli humoru, jeho teoretické spisy obsahují zajímavé a citlivé postřehy ohledně humoru - ale neuspěl. Jiným způsobem zneškodnění poselství je náboženství, které odhaluje velkou vzdálenost mezi přírodou a díly lidskými. Nejsme jen skrytými tajnými agenty ve společnosti, k níž patříme a která nikdy nesouhlasí zcela s naším bytím, jsme také skrytými agenty v přírodě, vždy se snažícími uzpůsobit ji k našim zjednodušujícím pojetím, a vždy neúspěšnými. Náboženství, které nás vede k vědomí této situace, je mocným ochranným prostředkem proti lidské domýšlivosti...

A: S jakými absurdními myšlenkami to zase přicházíte! Učit tak, že vedete lidi k tomu, aby se posmívali věcem, které učíte. aby ničili vědu tím, že si ji budou plést s náboženstvím. aby chápali člověka jako „skrytého agenta světa a společnosti“ ...

B: Zřejmě jste o takových myšlenkách nikdy neslyšel.

A: A jsou zcela zbytečné, neboť obranné prostředky, které hledáte, už existují a jsou mnohem lepší než vaše fantastické pojmy,

B: Tak? A co by to mohlo být?

A: Kritický racionalismus.

B: Nebesa, pomozte!

A: Necht' nebesa pomohou *vám!* Kritický racionalismus vám nabízí přesně ty nástroje, které potřebujete. Říká vám, že váš postoj vůči idejím má být kritický; říká vám, že teorie se dají kritizovat tím snáze, čím odvážněji jsou presentovány. Dodává odvahy těm, kdo mají nové myšlenky, k tomu, aby tyto myšlenky zavedli bez opatrnosti, nejsilnějším možným způsobem. Takže můžete mít koláč a současně jej jíst! Takže můžete své názory vyslovit ostře, nepotřebujete se držet zpět, nemusíte být opatrný, a přesto se nemusíte obávat, že posluchače uvedete ve zmatek, neboť právě síla vašeho výkladu usnadňuje nacházení chyb - jsou-li ovšem posluchači kritičtí.

B: Nezdá se však, že by to takto fungovalo.

A: Co tím míníte?

B: No, z vašeho popisu by se dalo předpokládat, že kritičtí racionalisté jsou svobodomyšlní lidé, píšící průbojným a živým slohem, zvažující meze své racionality, oponující vědě v jejím pokusu ovládnout společnost, nacházející nové způsoby předkládání svých názorů, maximálně využívající média, film, divadlo, dialog vedle esejí, že to jsou lidé, kteří odhalili funkci emocí v rozpravě a mnoho dalších věcí. Člověk by předpokládal, že jsou součástí zajímavého hnutí, že pomáhají lidem v jejich touze po svobodě a nezávislosti a oživení toho, co je v nich nejlepší. Jenže to, co vidím, je prostě jen jiná smutná tlupa intelektuálů, píšících těžkopádným slohem, opakujících *ad nauseam*

pár základních frází a zabývající se převážně rozvojem epicyklů u takových intelektuálních monster, jako je verisimilitude a růst obsahu. Jejich žáci jsou buďto vystrašení, nebo protivní, podle toho, s jakým druhem odporu se střetnou, navíc s holým minimem představivosti. Nekritizují, tj. nevynalézají způsoby, jak vložit názory do perspektivy; pomocí standardních řečí odmítají to, co se jim nehodí. Je-li téma nezvyklé a nelze je zpracovat okamžitě, stanou se zmatenými jako pes, který spatřil svého pána v nezvyklém oblečení: nevědí, zda mají utéct, štěkat, kousat anebo mu lízat obličej. Tato filosofie je dokonale uzpůsobena mentalitě malých německých intelektuálů. Jsou to velmi „kritičtí“ lidé; jsou proti mnoha věcem, ale velmi se bojí převzít odpovědnost za své útoky, takže vyhledávají jakýsi druh bezpečí, jistoty. A jaké lepší bezpečí by mohli najít než v lůně intelektuální školy, chránící kritiku před zpětným dopadem jeho kritiky? A jaké lepší lůno je možno nalézt než kritický realismus, který se dokonce zdá mít na své straně autoritu vědy? To není skutečná filosofie, to je zmatené pobíhání kolem vědy. Toto pobíhání není ani korektní, ani kritické: není jediné zajímavé události v dějinách vědy, kterou by bylo možno vysvětlit popperovským způsobem, a není jeden jediný pokus vidět vědu v perspektivě. Tato „filosofie“ není než věrným, ne však příliš vnímavým služebníkem vědy, tak jak byly dřívější filosofie věrnými, ne však příliš vnímavými služebníky teologie. Kritika nikdy nesměřuje na vědu jako celek (tak jako nikdy nesměřovala na teologii jako celek); povětšinou směřuje proti soupeřícím filosofiím nebo proti nepopulárním vývojem ve vědách samých - v každém případě se vyhýbá konfliktu s hlavním proudem vědy. Všechny tyto nedostatky se ignorují: naši noví intelektuálové nemají ani představivost, ani odvahu, ani historické vědomosti k tomu, aby si všimli, jak špatně dopadá *kritický* realismus ve srovnání s *tradicí* racionalismu. Lessing byl také racionalista - ale jaký je zde rozdíl! Uvědomoval si umrtvující vliv škol na myšlení a odmítl tak být zakladatelem školy (podobně jako někteří raní lékaři, kteří nechtěli,

aby jejich léčitelské schopnosti byla na překážku příslušnost k nauce školy pokládané za součást „trendu“, který mohl jít jakýmkoli směrem). Lessing rozpoznal blokuující vliv akademických svazků a odmítl profesuru. Chtěl být „volný jako vrabec“, i když to znamenalo osamělost a hladovění. Lessing si všiml, že „filosofie“, která je systémem myšlení, by jen bránila vynalézavosti, takže ponechával na diskutovaných případech samých, aby si samy určovaly způsob diskuse, a ne naopak. Racionalita byla pro něj nástrojem osvobození, který se musí neustále přestavovat - nebyla to abstraktní forma, která se měla vnucovat bez ohledu na okolnosti. Lessing obdivoval některé filosofie, jako třeba Aristotelovo pojetí dramatu, byl však ochoten je modifikovat či úplně opustit, měla-li nějaká nová entita v této oblasti, např. nová, dosud neslýchaná kombinace dramatických postupů dost vnitřní životnosti, aby naznačovala nutnost změny standardů. Jaký je zde rozdíl mezi takto svobodným člověkem a úzkostlivými popperovskými hlodavci, zabydlujícími německou a francouzskou intelektuální sféru! Jaký rozdíl ve svobodě, vynalézavosti, schopnosti a *charakteru!*